

Daadeesimma

Leveled

Hadiyyisa

Ku qanannaaxxi hara'mash kitaab Yu.Es.Ay.Di (USAID)eennsi siidamukki diinaxxi hara'matinne, Seev Ze Childreeninne (Save the Children), Losa'n Ministeerinnee Dabuuphphi Giir Giichchi Gassi Losa'n biiro'innee maqirem angejjinne gudaa koobamukko.

2009 H.D

The CC By license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

Daadeesimma

Baxxanchi 4

Saanti 13

Leveled

Losisaanchina/ona Tiissiishsha

Ku hara'mash qanannaaxxi kitaab gudukki horoor sawwit ciilluwwi qanannaaxxi xanato fuu'lisimminatte. Ka kitaaba awwaaxximmiinse gaassinaa ciilluwwa gaafaassimina kitaabo'ommi horoor sawwite caakkisimmi hasisookko. Misilluwwi amadu sawwitennem ciilluwwi maqire atoorarimmi qanannaato fuu'lisoohaannooma qoossimmi hasisa. Losaan kitaabo'ooma qananna'aamaa lasonne xa'michchuwwina dabachcha uwameena xanamuda'e qoossimmi niinnise egeramoohane.

Daadeesimma

1. Daadee saan mat beyyiinse mulli beyyo mahina daba'lamoo?
2. Mat beyyi daadeeshshi beyyoo yamamookkok mahinaate?

Usheexxat 1 : Losaan Daadeeshsa

Asheeramukkisa

Daadeesaakkam beyyom kor korinne moo'immi giddo mashka' im hiinchi losa'n mi'n porogiraam losa'n ammane bi'isakkam bee'isa qoodammaakkohane.

Eehanniinsem odim oosina sinqa gudisimmim ixxuwwi kollinne ihoo bikkina makkoo duuha'a atoorarakka'a gudisimmi hasisookko. Mat ammane mat losa'n mine baxxanchi 4A losaan losisaaninne maqire ihamaa daadeesameena qoodamukko. Ka losa'n baxxanchanne yoo oos xig 45. Ka keeniise 22 landa. 23 odim goona.

Daadeeshsha awwonsamoo losisaan lamo. Ixxuwwim losisaanchi Doolleebottee losisaanchi Seemmo'ottee yamamookko. Daadeesameena marimmina sawwamu

woradduwim sooro. Soorem woradduwannem moo' ammeena hasamu luwwi duta. Kakeeniis horoor horoor ihaa doo'lamukeen duuna, daajje, fo'o, dambala, soodda, moothcho, cii'aa shooto'i issakkoohane.

Ka daadeesimmi taakko liiramakka'a
faangayyakku'uuyyi marimmina hasakkam
taaphphansoo komiite'e oosiinse doo'lakka'a
uullisakko'ookko. Komiite'i hasisoo luwwa
mateeyanne ihaa erisa atooraraa gudisaakko.
Losaan ixxuwwi gagina mulla awwaaxxoo luwwaa
mateeyyanne awwaaxxoohaa annannichchom
fintamaa gudona atooraramaa axisamaakko.

Illageen komiite'i gudisu ogorinne daadeesimmina
maroo oosinaa losisaaninaa hasisoo mu'uttuwvi,
itamoo hurbaat, agamoo wo'i, taakkiisoo kame'i,
dango afoo jabbina qaraare, kitaabakkam
woraqataa daftaraa, gudisamaakko. Mat beyyonne
moo'akkam luwwi mamah ihuda'em losisaan kitaabaa
amadaakko. Ee hegeegonne yoo qabale'i gassaan

ka daadeesimmina waarookeeno gaassaa la'ona
issamoo hara'matoo caakkisakka'a kurakko'ookko. Ka
gudo'o xishshaa'akka moo'akka'a baxakka'a lasage,
mikmikaat issakkam porogiraam firaakko.

Luxxi ayyaamo 1:30 sa'aatanne oos hundim
ki'akkeena amadakko'i beyyo wo'maa waarukko.
Hasisoo luwwa oos amadaa waarukkisa losisaan
qoossaa lasage, komiite'e ka ayyaamina hasakkam
keeno gudisamaa amadukkisa moo'akka'a ,
kaame'enne aagamaa coro'amukkuuyyi liiramamaa
osaramamukko. Lam losisaan ixxuwwina gudu
beyyonne afuuramaa "Ni ciicoolla! ammar
agoobee'isa uulla xishshitakka'a affullehe" yaa
wocukki amanne oos "Ticheer ammar agoobee'isa
daram fee'linaa goddinaamo" yamaa osassiisamukko.

Losisaanchi Seemmo'o kaame'e shufeechchina
"taakkiisehe" yito'aare kaame'e mikmikaa'ukko.
Kaame'e shuuraa marimma asheerukko.Ka ammanne
oosonne hee'u liiranchi maalalisiisoohan hee'ukko.
Kaame'e muuziqa fooqa'aa lellishukkuuyyi Addis

Ababa googo amadaa wiigo'ukko. Baarzaafa oos maskootinne moo'amaa taakke'oo labukkaare osaramukko.

Baateena firamukkisam Waachcha'm Universiite'e afamukko. Maskootinne moo'amaa gooddamoo'nem kaame'i ki'ukko. Hoffi qaxannem Balleesa afamukkaare Losisaanchi, "Huna'a eelliinchi fir kollo moo'lehe" yukko. Oos ee kollo moo'oohaare Anni Duun Balleessa aad heeshaa moo'oo labaa gobbaa afuuraakko.

Ee lasage qaqqisom Fonqo'o afamukko. Waar Daajje higammaa Haaccaamo afamukko. Haaccaa'm la'm gaba'l losa'n mine biirennemn moo'amaa lasage, isfaalt googo uramaa Shaashooqi googo aagamukko. Ka ammanne kame'i makkannee quedannee shafishafaa'ukkuuyyi ooso muggisukko. Higa higaa kaame'i wonci woncaa'oohaare afuuramu barcuma qoxxisamaa amadamaa mat mulleka moo'ukkuuyye osaramookko. Shaashooqqi woradanne Do'ishshi

Beero'o afakkamaare aadd moo'oo kollo yoo qeeraa'l daqayye siidamukko.

Ka qeeraa'l daqayyiinse eelliinchi fira yoo googo amadaa kaame'i woro yoo manna gimmishukkuuyyi Bonnosh Beero'o afeena habutuuttoolla. Bonnosh Beero'o 4:30 sa'aatanne aagukko. Ee beero'iinse aadd moo'akkamaare Booyyo'i Dambal iinse'aa fitiisakko'i arasa labookko.

Ka dambala qee'linne moo'numuuye kaa'me'iinse gafe'ammaa dillinummo. Shaashooqqi worada yoo losa'n minneewwa awwonsoo lasa'n kitaaphphi mine gudisakko'i hurbaata hincaa'akko'aare intummo. Mat sa'aata usheexxinaa lasage, Booyyo'i Dambala mallummo. Oos araqa liira'mamaa moo'amu luwvi hundam amadeena hawwisukkaarem awwonsaan egaraa hawwi afoobee'isa issukko. Ballaanno 6:15 sa'aatanne Booyyo'i Dambala hincinaa lasage, annannichchim ega'lo'o qoxxisakka'a kuraka'a lasage, kululinaa daadeensummo. Daadeensummuuyyi moo'num ammar xigaka'a xanakkam bee'i qaxa.

Usheexxat 2 : Annanni Annanni Daadeeshshi Beyyuwwa

Booyyo Dambalanne araq ammar hee'im qurxumme'i hoffe'nina mashka'a . Hanaa'n kollo yoo beqer beyyiinse diris buchcha aanshaa eebaa ka dambalanne tuubookkoo. Ihonabagaan ka dambalanne loob araqaa seendanaa hee'ookko. Loob itoo hix horem makka. Hasuqaxa goddaa itaa wo'i woriinse firaagammalanne eelliinchi iibbixxukkuuye daabaayyookko.

Wo'i woronne aagaa dee'aachchoohaare iim firaadilloo wo'i fo'i iimaniinse add daadoo wo'o labookko. Oos kaka moo'aa hoogaa mat mulleka moo'ukkuuyye

lobakata maalalamukko. Ku loob illi biiranne xuxxaar firaat aq odim haraaraa, moo'akkamaare maalalsiisookko. Oddi bee'i orachchi, gundi lokki, haraar godabii gundi gaanjii matissakka'a moo'akkamaare ayyi manchinam maalalisiisookko. Balli 8:30 sa'aatina daba'linaa 9:00 sa'aatina Bonnoshshiinse Waachchamo waalleena kaame'enne aangumo.

Luxxi ammane daadeeseena oosii losisaanii mateeyyanne ihamaa maramu kore annannichchi gaalchim iripoorta danaamisa axisaa hincaa'aakko. Baxxanchi sooronne yoo 45 losaan onti gaalchanne beyyamaakko. Mat gaalchanne honsi oos yookko. Matoom qeeddi lokko dimoohane. Daadeeshshi beedduckaare gaalchi iripoorta ku dimoo beet losaaninnaa losisaaninnaa hiincaa'ukko. Ka hincu iripoortanne gatu luwwi te'im huushamu luwwi yoolas axisamona sogitanoo sawwitee uwwaamookko.

Hundem gaalchim hincaa'aa lasage, lule'i atoorachchanne gatu luwwa axisakka'a danaamisa

kitaabakkamo. Kido'i googinne haareechchi xanatoo lachchaa siidimmi liiransookko. Losa'n minim ka keeno doo'loo komiite'e uulisaa doo'lamu keenina irifo'o uwwookko. Losisaanim oos kido'i mateeyyi baxona lobakata gaafasseeena xanookko.

Losa'n min luxxi daadeeshshi lasag, mat agana usheexxakka'a la'm kore daadeesimmina pirogiraam amadamaakko. Ka la'm kore marameena qoodamu beyyi ixxuwwi losa'n miniinse 5 killo metira qee'loo beyyo. Moo'ameena hasamu luwwim saso. Kobi'lo'i losa'n mine, laro danaamisa ho'laakkoo manchi minee duubbi kaashsha kaasaa goddaakkoo woradichchi beet minee.

Losisaan galchuwwi gudisamaa losaan baxxamamona illageenim taaphphansamaakko. Luxxi gaalchi duubbi kaashsha, la'm gaalchi laro danaamisa ho'laakkoo manchi mine, saxxi gaalchi, soo'l gaalchii onti gaalchii doo'lamu losaa'n mine moo'amona issamaakko. Kuk er losano uwweena xanookko. Losaanim soodina

do'ixxane misila qoocca ka'isa baxaa garoo neeyyato gassonatte.

Duubbi kaashsha kaasaa goddu woraadichchi mine maru gaalchi mine afukkaare woraadichchi liiramaa osarukkuuyye oos xumaatisukko. Oosim ku beet ille caakkisaa liiramaa aa'ubikkina lobakata liiramto'o. Duubbi kaashshi yoo beyyo afamoohaare mulli mannaannii annanni ihaa dut hagar luwwa moo'amukko. Oos hundim maalalukko. Hagari hagarinne beyyaa kaasu luwwi danaamisa amadamaakko.

Oos annannichchi hagaraa kaashshamii do'amaa moo'amukkuuyyi hasamu xa'michcham xa'mamukko. Beet xa'mamu xa'michchi hundam lii'ramaa er sagarinne qaphphaa dabarukko. Ka keeniise hundiinsem oosik ille ubukkok baaraa henxereellaakkoo burtukaana moo'amukki ammane. Abokkaato'ik mish aad calcalaa uulla uboo labookko. Paappaayyi amanne xembeqaa dut anuun mat beyyonne tuubamukkoka labookko.

Haraar beyyonne, muuz iyyimma hoogaa calcalaa moo'oo manna anja gurucaa'isookko. Mat kollonne sunkurutti danaamisa tulumaa moo'akkamaare mixisookko. Niina afu gadda'i ayyaaniisem lobane yamaa oos wocukko. Kaka ni beshshwwinam kulloomo yamaa wocamukko. Annichchi woraadichchi beetim oosina kid yukko. “Ooso! qoxaraa ceemoo'n baxu manchi ayyi ammaneme liiransoo mishaa atootaa hoogooyyo” yukko.

Oosim dabaraa “Neeso'i li'noomaare ka at baxxittisa erisa banxaa goddineena araq mixano siindaamo” yitaa'a wocco'o. Hundem beyyom do'amaa mo'amaa lasage, beet, “usheexxehe” yaa xa'mukko. Hoogamaa hee'u bikkina erane kaba hoffi qax ammanem usheexinoommoo yamaa hixaam boyyonne gaffi gaffamuko. Haraar gabatanne muccurisa aanshakko'oo mishsheewwa sas beyyonne isaa hincaa'ukko. Goddamaa gatukkoka kiisanne aagisamaa woraadichchooma galaxxamaa maramukko.

Usheexat 3 : Annanni Annanni Gambayyaato

La'm gaalchi, laro abooyyita'a allaato'oo meentichchi mine marukko. Afamukkisam meentichcho hincakka'a waaru ooso "Habayyi xumma waattakko'o" yakko'o . Oosim " Ayya xumam wallaammo. Ki'ne xummannehe?" yukko. Meentichchom "Losa'n miniinse asse'ako'i assi afaakko. Anim koyyinanseena egaraamo" yakka'a la'l beyyo maqirem mallummo. Lar hosoo beyyi doollaba. Shumii ora'ii tuubammaa boboo bee'isa muccurisa egarakko'oohane. Jor fooshshii biimbe'ii bee'e. Laro fararanne karakka'a orachcho aanshakka'a eelliinchonne iibbixxoo beyyim muccura.

La'l furushikii dirqoshii minenne tuubamaakoo.
Lar ago wo'i ganda'a dissamaakko. Lar itoohaaree
wo'o agohaaree mat mullaanno exxoobeesa beyyi
gudaakko. Allaachchi biirim yookko. Meentichcho
hara'mmo soor baxaan yookko. Ado hasukkisa agoo
baxaan orachchi belelookeeno.

Ka meentichchok doollab laro ho'lito'is moo'akkona
issoohane. Haareechcho qaramu waataanii
gorba'uvwii hosoo beyyi muccura. Ka keeno abooyyo
keenim yookko. Oos hincamaa waataanni orachcho
amadamaa liiramaa osaramukko. Waataanina ado
agona gudu mu'uttuwwa moo'amukko. Dut keen
ixxuwwi minennem laro ho'lakkota'n awwaadam
hee'ukkoo yoo mixano wocamukko.

Laro goshakka'a ado cee'akkam beyyo maramaa
moo'amukko. Ku beyyi enje'oohane. Diidaaraa
afuuru pilaastiik gaana'uwwanne ado cee'akkamo.
Ado biteesoo keen kaame'enne iyyiisa massookko.
Meentichcho, "I ooso anim abbis ammanenne ka
beyyonne ado gimmiishaa salalo gudisoo maashiina

uulliseena hasiso luwwi hundam qunxaa'aamo"
yakka'a ee gudisakko keenom oosina moo'isakko'o.
Lasaanchonne kooyinansakka'a araqa galaxxamaa
elle'amukko.

Kobi'lo'i ihaa doo'lamu losa'n mine maru sasem
gaalchim moo'amoo beyyo maramukko. Ka'isinne
gaalchi sas moo'ona doo'lakko'ok kitaabbuwwa
qananaa'akkam beyyo. Ka mi'nek ful'e'i fooqaa woror
caakkaa moo'ammoohane. Kitaabbuwwi annannichchi
haga'lisinne annanni ihaa ogoranne diidaaramaakko.
Ka kitaabbuwwi diidaassakko'i beyyi horoo'laganne
kitaabbuwwi hagara kuro'i kitaabamaakko.

Lambe'enne qananaa'akkam beyyi gudaa yookko.
Hisimmaka'a qananaa'im egaramoo seera kuroo
woraqat gorte'enne higa higa kitaabamaa
moo'amookko. Ka mine wollisoo manchi aagakkam
gooca bakke'aa afuuraa hundem luwwam illinne
daadeesookko. Hawwi yoolasim axisookko. Oos
ixxuwwi losa'n mi'n qananaa'akkam beyyinne
akeekansamaa annannaato kitaabamukko. Losaan

mine daba'lamoohaare ixxuwwaannonnee kannonnee
yoo annannaatome axisameena sawwamukko.

Gaalchi soorina doo'lamukkok lasa'n tamo'i
mu'uttuwwa losisaanii losaanii baxaa dissoo mine.
Ku min araqaa danaamo. Kannina mashka'i ihukkokim
dut misiluwwa baxakka'a ogoraamisa dissimma.Oos
ka mine aagukkuuyyi hundem luwwam moo'een
gaaggaabaakko. Ihona bagaan ka baxo wollisoo
manchi kuroo caakkishsha macceesamona kurukko.
Hasamu luwwaam xa'mamona kurukko.

Ee lasonne, aagamaa kululamaa moo'aamukko. Oos
iimane calcalaa'akko'oka, diidaaramukkoka shelfanne
dissamukkoka moo'amukko. Baxxanchi sooronnie
yo'i oos ee woraxxi qabale'wwa moo'isoo misila
gaalchinne baxxo'oka moo'amaa hashaashamukko.
Hane labakko'i haaxara araqaa iittama ixxuwwi losa'n
mine kido danaam misila baxamaa saqalameena
sawwamukko. Ka misilluwwi lugumonne ayyi
gudisuda'e kuroo kitaabamaa yookko. Kido'i erbaxom
baxameena mixano gassamukko.

Onti gaalchina doo'lamukko losa'n mi'n woro yoo luwwa hinkid abdaadamoobee'isa egeramoda'e qoorooma moo'oohane. Ku losa'n min dut losaan yoohane. Oosim losookkok balla hosaatette. Osina ku losa'n min ixxuwwi mi'nisa moo'amoohane. Usheexxat amannee hooshsho'i ammanee afuuramoo haf yookko. Afuurakkam barcummuwwim hundem hafanne yookko. Balli hundam kabeyyo fii'akka'a matem shufur luwwim bee'ane.

Losa'n baxxanchuwim muccura. Annannichchi baxxanchi illagenne qoxxaal gundi ooxxi woronne fiit kaasamaakko. Ka fiita abooyyo aga'n miqo'o uwakkam manchi yookko. Oosim higaa ka fiita hinkid abooyyakkamda'e losamookko. Ka losa'n minenne shu'm fooshshi bee'e. Hundem ayyaamom bariinse inkiirakkam wo'inne daraa maaro ballaa aanshakkamo.

Daadeeseena onti gaalcha beyyakka'a marukeen hundim matem hawwi bee'em daba'laakko. Annannichchim gaalchim iripoorta kitaabaa

atooraraakko. Huushamaa gatu luwwa axisaa kitaabaa gudisaakko. Hundem gaalchim atoraraa taaphansu iriipoorta mateeyyanne macceesimmina qoodakko'i ayyaamo losa'n mi'n haraar goyye'enne wixxamaakko.

Ka wixxite awwonsookkok daalikkiteechcho. Losisaanii daadeeshshina maru losaanii wo'mukkisa moo'aa lasage, "Habay xummam daba'litakko'o" yaa wocukko. Wixxukkeen odim "Waa'ina galat afona!" yamaa anga aphphisamukko. Awwonsaanchim maqirem anga aphphisaa osarukkuuyyi "kuk horem liiransoo baxo". Yaa iriipoorta maccessim asheeramukko. Sawwite uwu keen hundim moo'amu danaam luwwa kuramukko. Ixxuwwi losano hara'moo haareechchi luwwa kuramaa dummichchi beeddukko. Lule'oomaninem, daadeesimmi losano siidoo'isa losaan inkiinnaakko.

Xa'michchuwwa

Ka wosso'limma yoo lule'i sawwitenne daadeesimma
yoo horoor woshshanne gudu qanannaatonne hindii
yit qaxa gaga moo'aqqiteena ka xa'michchuwwa
dabare.

I. Kanniinse woroon yoo xa'michchuwwa dabare.

1. Daadeesimma yimmi mayyimma?
2. Wosso'limmi daadeesimmiinse mahina
annanni ihoo?
3. Daadeesimmina mareena gudu oosi xig
mee'o?
4. Lokko hellenkoo beet maha baxukko?

- II. Kanninse wooron yoo sagalliwwinne matandar
xunsammi woca baxe.
1. Gassaa
 2. Qoodamma
 3. Illi biiranne xuxxa
 4. Ille caakkisaa
- III. Kanninse wooron yoo sagalluwwinne
wirginno'am xuunsammi woca baxe.
1. Daadeesaan
 2. Laro ho'lakko meentichcho
 3. Duubbi kaashshinne doo'lamu beet

